

Kako lahko starši podpirajo varnost svojih otrok na internetu?

Andrea Duerager in Sonia Livingstone

Povzetek

Ker je tema Dneva varne rabe interneta 2012 *Povezovanje generacij*, smo se vprašali, ali lahko starši – namesto omejevanja – podpirajo varnost svojih otrok na internetu z izmenjavo pozitivnih izkušenj.

Analiza staršev 25,142 otrok v starosti od 9 do 16 let, ki so sodelovali v anketi EU Kids Online, ki je potekala v 25 državah EU je pokazala, da omejevalni ukrepi zmanjšajo število spletnih nevarnosti ampak ob tem tudi manjšajo število spletnih priložnosti in spretnosti.

Nove analize v tem poročilu kažejo, da obstaja povezava med aktivnim posredovanjem staršev pri rabi interneta otrok in nižjim spletnim tveganjem otrok ter, kar je še pomembnejše, manjšo škodo. Prav tako aktivno posredovanje staršev povečuje (in ne manjša) število spletnih aktivnosti in spretnosti otrok.

Kot aktivno posredovanje staršev lahko štejemo, če se starši z otroki pogovarjajo o internetu, so blizu ali sedijo poleg, ko so ti na internetu, jih spodbujajo k raziskovanju interneta in imajo skupne spletne aktivnosti. Naše ugotovitve kažejo, da te dejavnosti navadno zmanjšajo izpostavljenost otrok spletnim tveganjem, ne da bi ob tem zmanjševale število spletnih priložnosti ter ob tem tudi zmanjšujejo število mlajših otrok (v starosti do 9 do 12 let), ki so vznemirjeni, ko naletijo na spletna tveganja.

Kar pa se tiče drugih načinov posredovanja, nove analize kažejo, da se aktivno starševsko posredovanje (kot na primer dajanje nasvetov o spletni varnosti in obnašanju) in starševski nadzor otrokove uporabe interneta ponavadi uporabijo po tem, ko je otrok že doživel nekaj neprijetnega ne spletu, z namenom, da bi preprečili nadaljnje težave.

Zanimivo, tehnično posredovanje staršev, kot je uporaba filtra, dokazano ne zmanjšuje spletnih tveganj med otroki.

Izziv

Veliko zainteresiranih strani vključno z vladami, učitelji, ponudniki interneta in internetnih storitev, organizacijami za zaščito otrok ter starši in otroci samimi sodeluje pri zagotavljanju varnosti otrok na internetu. Ker je tema Dneva varne rabe interneta 2012 *Povezovanje generacij*, smo se vprašali, ali lahko starši namesto tega, da otroke omejujejo, podpirajo varno uporabo interneta svojih otrok tako, da z njimi izmenjujejo pozitivne izkušnje in skupaj uporabljajo internet.

- Uporaba spleta je nekaj samoumevnega v vsakdanjem življenju. Evropski otroci preživijo dnevno na internetu v povprečju 88 minut. Otroci v starosti 9-10 let približno eno uro, v starosti 15-16 let pa dve uri dnevno.
- Skoraj polovica evropskih otrok ima dostop do interneta iz svoje spalnice in ena tretjina jih do interneta dostopa preko mobilnega telefona ali dlančnika. Glede na rast tega bolj zasebnega načina dostopa je staršem vedno težje pobilže spoznati in regulirati varnost svojih otrok.
- Ker otroci vse mlajši dostopajo do interneta in ker podatki kažejo, da mlajše otroke bolj kot najstnike vznemiri, ko na internetu naletijo na škodljivo vsebino, je vloga starše ključna.
- Raziskava *EU Kids Online* je pokazala, da se otroci, ki jim starši omejujejo uporabo interneta, srečujejo z manjšim številom tveganj, kot so pornografija, spletno nadlegovanje in navezovanje stikov z neznanci.
- Vendar pa starševske omejitve delujejo s splošnim omejevanjem uporabe interneta. Na ta način pa starši otrokom omejujejo tudi internetne priložnosti, kot so učenje, komuniciranje, participacija in zabava. Vsi starši ne želijo imeti omejevalne vloge in bi bili veseli kakšnih alternativnih pristopov.

▪ To poročilo je analiza ankete *EU Kids Online*, ki je zajela 25,142 otrok v starosti 9-16 let v 25 državah EU z namenom primerjave starševskih strategij in ugotavljanjem ali lahko kakšna strategija zmanjša tveganje otrok na spletu brez žrtvovanja otrokovih priložnosti.

Kaj počno starši, ko grede otroci na internet?

V raziskavi so bili starši (in njihovi otroci) vprašani o njihovih morebitnih strategijah glede otrokove uporabe interneta (glej tabelo 1).

- 89% jih postavlja pravila o tem, ali lahko otroci na spletu izdajajo osebne informacije; 82% se jih pogovarja s svojimi otroci – posebno s hčerami – o tem, kaj počno na internetu; in 59% jih je v otrokovi bližini, ko je ta na internetu.
- Naknadno pregledovanje, kaj vse je otrok počel na internetu, je manj priljubljeno, saj lahko vodi v pomanjkanje zaupanja. Tri četrtine staršev uporablja programsko opremo za preprečevanje virusov in nezaželene elektronske pošte, manj kot tretjina pa jih uporablja filtriranje.
- Približno eden od desetih staršev malo ali ne uporablja nobene oblike posredovanja, o katerih smo spraševali.

▪ Starši zmanjšajo posredovanje – predvsem omejitve – svojim otrokom, kot ti postanejo starejši. Vendar so starši o varnosti pripravljeni svetovati svojim otrokom ne glede na njihovo starost.

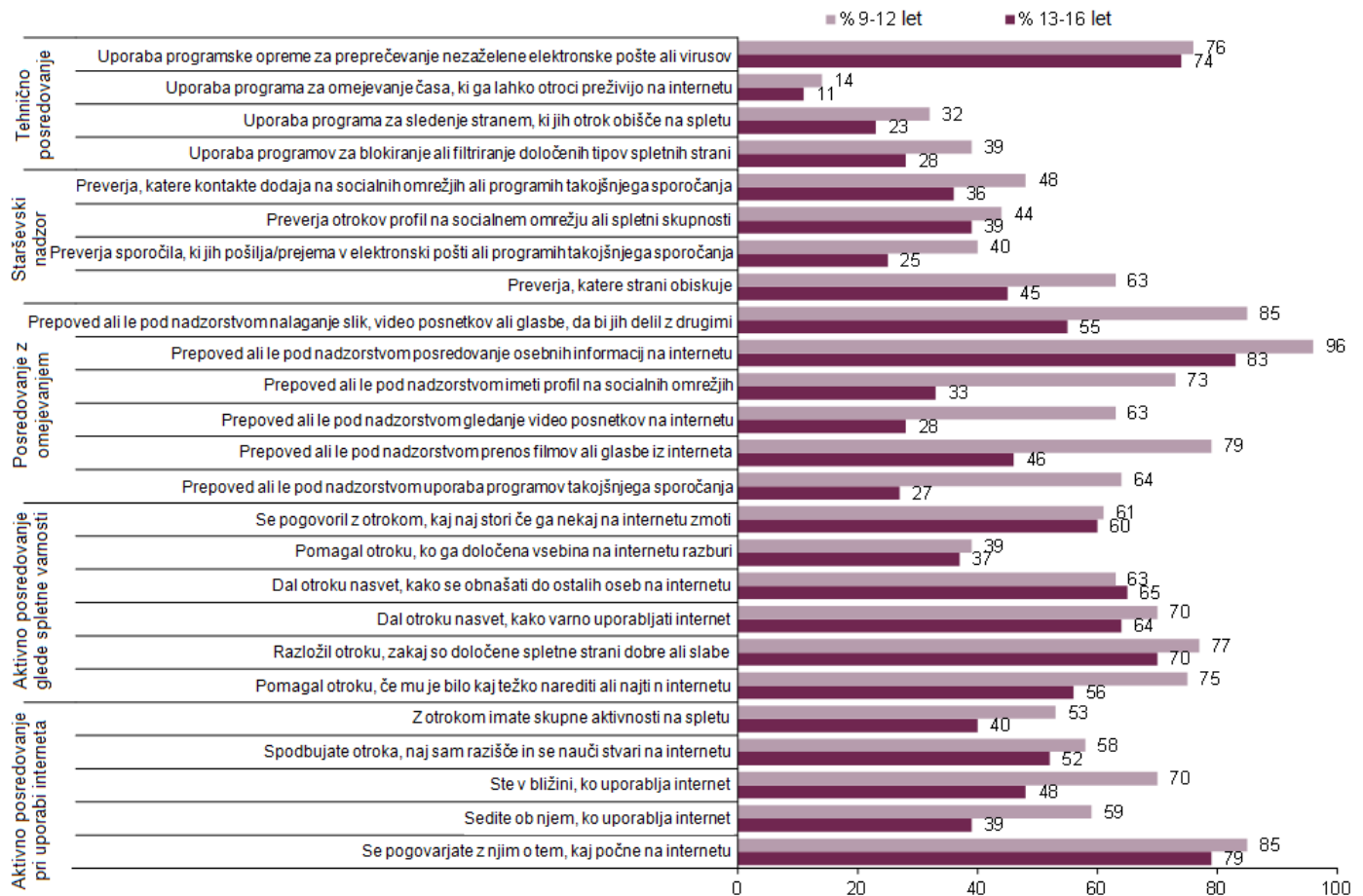
▪ Starši, ki imajo višji dogodek, uporabljajo aktivno posredovanje in ob tem ne postavljajo več omejitev. Tisti, ki internet uporabljajo pogosteje, ali so ob njegovi uporabi samozavestnejši, se več poslužujejo vseh vrst posredovanja razen omejevanja.

▪ Posredovanje na način omejevanja je bolj razširjeno pri starših z nižjim dohodkom, nižjo izobrazbo, redkejšo uporabo interneta in manjšo digitalno samozavestjo. Zdi se, da se ti starši počutijo manj prepričane v to, da lahko aktivno posredujejo pri uporabi interneta svoji otrok.

▪ Samo 15% staršev pravi, da so spremenili svoj pristop k spletni varnosti zaradi nečesa, kar je na internetu vznemirilo njihove otroke.

▪ Četrtnina vprašanih misli, da je precej (23%) ali zelo (5%) verjetno, da bo njihov otrok na internetu naletel na težave v naslednjih šestih mesecih; polovica jih misli, da bi se morali bolj zanimati za spletno varnost njihovih otrok.

Slika 1: Starševske strategije posredovanja

Aktivno posredovanje: Katere od naslednjih stvari, če sploh katero, ste kdaj počeli s svojim otrokom? **Aktivno posredovanje glede spletne varnosti:** Ali ste kdaj že storili katero od teh stvari s svojim otrokom? **Posredovanje z omejevanjem:** Svojemu otroku pustite, da to počne kadarkoli, le z dovoljenjem/nadzorom ali mu je prepovedano (*Opomba: Slednji dve možnosti sta združeni za izračun tistih, za katere veljajo omejitve*). **Starševski nadzor:** Ali kdaj po otrokovi uporabi interneta preverite našete stvari? **Tehnično posredovanje:** Ali uporabljate kaj od naštetega?

Osnova: Eden od staršev vsakega otroka, ki uporablja internet.

Povezava med starševskim posredovanjem in spletnimi nevarnostmi.

So strategije posredovanja povezane z manjšim številom spletnih tveganj za otroke? Ker so v raziskavi EU Kids Online otroci in starši odgovarjali na vprašalnik samo enkrat ne moremo narediti analize vzrokov in posledic, lahko pa raziščemo povezave med tem, kaj starši počno in kaj so otroci povedali o spletnih tveganjih in negativnih posledicah.

Raziskava EU Kids Online je spraševala o sedmih različnih spletnih tveganjih:

- **46% uporabnikov interneta v starosti 9-16 v Evropi je izkusilo vsaj eno spletno nevarnost, odstotki s starostjo naraščajo od 17% v starosti 9-10 let do 69% v starosti 15-16 let.**

Nove analize podatkov so razkrile da:

- Se izpostavljenost otrok spletnim tveganjem zmanjša, če starši posredujejo omejevalno.
- Se izpostavljenost otrok zmanjša tudi, če starši aktivno posredujejo glede uporabe interneta.
- Starševsko aktivno posredovanje glede varnosti ni statistično značilno povezano s spletnimi nevarnostmi pri otrocih starih 11-12 let, vendar pa je značilno povezano z večjim številom tveganj pri otrocih starih 9-10 let in 13-16 let.
- Starševski nadzor je povezan z večjim številom spletnih tveganj med otroci v starosti 9-14 let (za otroke v starosti 15-16 let so ugotovitve podobne vendar ne statistično značilne).

- Za zmanjšanje števila spletnih tveganj tehnično posredovanje ne kaže učinka (ne glede na starost).

Nepričakovano sta aktivno posredovanje staršev glede varnosti na spletu in starševski nadzor povezana z večjim in ne manjšim tveganjem. Predvidevamo, da začnejo starši na tak način posredovati, po tem, ko je njihov otrok že naletel na tveganja – od tod povezava s tveganji. Možno je, da negativne izkušnje otroka na spletu povečajo zavedanje staršev o spletnih nevarnostih in zato razvijejo več strategij za varnost in nadzor. Zdi se, da obe strategiji predstavljata preventivo za nadaljnja tveganja vendar njune učinkovitosti preprečevanja nadaljnjih tveganj ne moremo ugotoviti brez poznavanja starševskih ukrepov pred in po soočenju z nevarnostjo.

Pomembna ugotovitev je, da medtem ko je posredovanje na način omejevanja očitno povezano z manjšim tveganjem, obstajajo tudi dokazi, da aktivno starševsko posredovanje pri uporabi interneta - npr. pogovor staršev z otrokom o internetu, zadrževanje v bližini ob uporabi ali skupna uporaba interneta, spodbujanje otrokovega raziskovanje interneta in skupne spletne aktivnosti – lahko zmanjša spletna tveganja skoraj brez zmanjševanja internetnih priložnosti.

Zmanjševanje tveganj, zmanjševanje škode

Medtem ko je zmanjševanje spletnih tveganj visoko na političnih agendah, *EU Kids Online* omrežje zagovarja, da je še bolj pomembno zmanjševanje škode, ki se pri otrocih kaže kot posledica srečanj z internetnimi tveganji.

Konec koncev je izpostavljenost tveganjem (npr. soočenje s spolno vsebino ali stik z neznano osebo) povezana le z (v splošnem nizko) verjetnostjo škode, je pa tudi pozitivno povezana s spletno uporabo, priložnostmi in digitalno pismenostjo. Še več, izpostavljenost tveganjem ima lahko za posledico boljše sposobnost soočenja in odpornosti proti tveganjem in tako zmanjšanju škode.

Ali lahko pet ukrepov starševskega posredovanja predvidi škodljive posledice za otroke? Z vprašanjem otrokom, ali so se v zadnjih 12 mesecih soočili s spletno vsebino, ki jih je na kakršenkoli način vznemirila, smo izmerili škodo.

Nove analize kažejo da:

- Starševsko posredovanje z omejevanjem bistveno zmanjša verjetnost, da bo otroke na internetu nekaj zmotilo ali jih vznemirilo (ne glede na starost).

- Aktivno posredovanje pri uporabi interneta vodi k zmanjšanju škodljivih izkušenj med otroci v starosti od 9 do 12 let. Nobenega učinka pa nima pri otrocih v starosti od 13 do 16 let.

- Aktivno posredovanje staršev glede spletne varnosti občutno poveča možnost, da bo otrok ob soočenju s spletnimi tveganji vznemirjen ali razburjen. Tako kaže za 9-10-letnike in 15-16-letnike (vmesne starosti kažejo iste tendence, vendar niso statistično značilne).

- Starševski nadzor ni pomembno povezan z občutkom vznemirjenosti ali razburjenosti med otroci v starosti 9-10 let ali 15-16 let, vendar pa je povezan s povečano škodo med otroci v starosti 11-14 let.

- Tehnične oblike posredovanje v starosti od 9 do 14 let nima pomembnega vpliva, je pa povezano s povečanjem škode v starosti od 15-16 let.

Zdi se, da sta posredovanje z omejevanjem in aktivno posredovanje pri uporabi preventivni strategiji, medtem ko aktivno posredovanje glede spletne varnosti in nadzorovanje kot ukrepa sledita (in nista vzrok) negativnim izkušnjam.

Z drugimi besedami, na tveganja in na škodo (ko otroci doživijo nekaj negativnega na spletu), se starši odzovejo z določenimi varnostnimi posredovalnimi strategijami in nadzorovanjem z namenom preprečevanja nadaljnjih negativnih izkušenj.

Miti in problemi starševskih posredovanj

Ugotovitve raziskave *EU Kids Online* pomagajo izpopolniti sliko o tem, kaj starši počno in kako se na to odzivajo otroci.

- Štiri petine staršev (zlasti starši z majhnimi otroci) je prepričanih, da lahko pomagajo svojemu otroku pri soočenju s čimerkoli na spletu in imajo tudi zaupanje v sposobnost svojega otroka za obvladovanje težav.

- Med tem ko so aktivno posredovanje, nadzor in tehnično posredovanje pozitivno povezani s spletnimi aktivnostmi in veščinami v vseh starostnih obdobjih

otrok, je posredovanje z omejevanjem povezano z nižjo spletno aktivnostjo in spretnostjo.

- Otroci staršev, ki uporabljajo bolj restriktivne ukrepe, se srečujejo z zmanjšanim številom spletnih tveganj in manjšo škodo, vendar so po drugi strani deležni tudi manjšega števila spletnih priložnosti (in ker so ti otroci manj aktivni na spletu, imajo tudi manj digitalnih veščin).
- Otroci staršev, ki prakticirajo bolj aktivno starševsko posredovanje ali nadzirajo otrokovo internetno uporabo, se srečujejo z večjim številom spletnih tveganj (še posebno mlajši otroci) in večjo škodo (predvsem najstniki). Najverjetneje je posredovanje staršev glede spletne varnosti odgovor ne pa vzrok za problematične spletne izkušnje (potrebno je upoštevati, da imajo otroci teh staršev navadno več spletnih aktivnosti in tako tudi več digitalnih veščin).
- **Ko smo ista vprašanja vprašali otroke, so poročali o podobnih načinih starševskega nadzora, podcenili so le uporabo starševskega nadzora in filtriranja.**
- Na splošno imajo otroci pozitivno mnenje o starševskih aktivnostih – več kot dve tretjini jih je odgovorilo, da so zelo koristne (27% zelo, 43% nekoliko). O tem se strinjajo tako mlajši otroci kot najstniki.
- V nasprotju z mnenjem, da starši vedo le malo o tem, kaj njihovi otroci počno na internetu, dve tretjini otrok pravi, da njihovi starši vedo veliko (32%) ali precej veliko (36%) o njihovih spletnih aktivnostih.
- Skoraj polovica otrok meni, da, kar njihovi starši počnejo, omejuje njihove spletne aktivnosti (11% veliko, 33% malo); najbolj omejeni na spletu se počutijo otroci v starosti od 9 do 10 let.
- Kot se pogosto sumi, tretjina otrok pravi, da včasih ne upoštevajo, kar jim starši svetujejo o uporabi interneta (7% močno in 29% malo).
- Nekateri (še posebno otroci v starosti od 9 do 12 let) bi radi, da bi njihovi starši pokazali veliko (5%) ali malo (10%) več interesa za to, kar počno na internetu. Večina si tega ne želi.
- Zdi se, da je do staršev prišlo sporočilo, da se je vredno ukvarjati s svojimi otroki glede uporabe interneta ter za to uporabljajo širok krog različnih

strategij, ki se delno razlikujejo glede na otrokovo starost. **Vendar pa so tudi starši, ki ne naredijo veliko, tudi za mlajše otroke, in so otroci, ki bi radi, da bi se starši bolj zanimali zanje glede interneta.** Zato je pomembno, da se vzpostavijo strategije, kako doseči te starše z osveščevalnimi gradivi in sporočili.

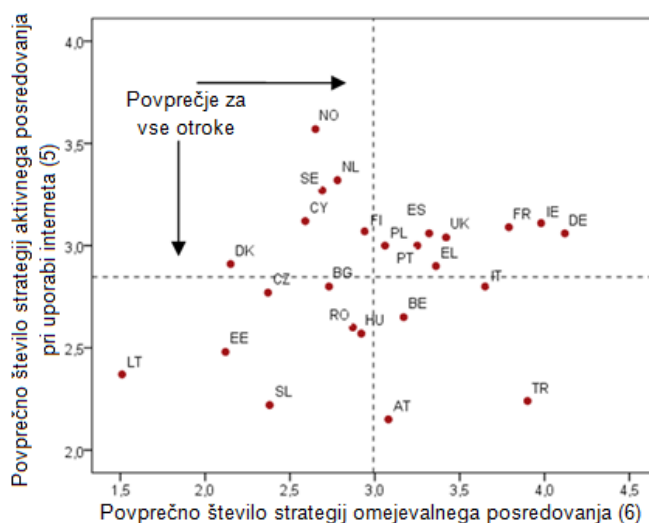
- **Skepsa, da tega, kar starši počno, otroci ne cenijo ali da se otroci lahko vedno izognejo starševskemu nadzoru, ni utemeljena.** Dokazi razkrivajo bolj pozitivno sliko, v kateri otroci pozdravljajo starševski interes in njihove aktivnosti, starši pa izražajo zaupanje v sposobnosti svojih otrok. Pomembno je podpirati ta pozitivni pristop saj internet postaja vse bolj kompleksen in vse bolj povezan z vsakdanjim življenjem.
- Problematično, s starševskimi omejitvami plačamo precejšnjo ceno v smislu izgube spletnih priložnosti in veščin pri otrocih, čeprav je to morda primerno, če so otroci ranljivi. Kljub temu, kot kaže to poročilo, lahko starševska prizadevanja opolnomočijo otroke na spletu, s tem da povečajo spletne priložnosti in spretnosti otrok ob tem pa tudi do neke mere zmanjšajo tveganja in možnosti škodljivih posledic teh tveganj na spletu.

Razlike med državami v starševskem posredovanju

Kako se starši razlikujejo v svojem pristopu glede na njihovo državo in kulturo? Na ravni posameznika velja, da bolj kot starši aktivno posredujejo ob internetni uporabi svojih otrok, več omejitev določijo. Drugačna slika pa se pojavi na državni ravni (glej sliko 2):

- Države severne Evrope, kot so Norveška, Švedska, Danska, Finska in Nizozemska nadpovprečno uporabljajo aktivno posredovanje ob internetni uporabi, podpovprečno pa posredovanje z omejevanjem.
- Države vzhodne Evrope, kot so Litva, Estonija in tukaj se je znašla tudi Slovenija so značilne po podpovprečnima aktivnem in omejevalnem starševskem posredovanju.
- Še posebno v Turčiji pa tudi v Avstriji, Italiji in Belgiji starši bolj od evropskega povprečja posredujejo z omejevanjem in manj z aktivnim posredovanjem.
- Visoko aktivno in omejevalno posredovanje sta značilni za nekatere južno evropske države (kot so Portugalska, Španija in Grčija) ter tudi v nekaterih največjih državah EU – Franciji, Nemčiji in Veliki Britaniji.

Slika 2: Omejevalno posredovanje staršev z aktivnim posredovanjem staršev ob uporabi interneta, po državah

Opomba: Meddržavna korelacija med aktivnim posredovanjem ob uporabi interneta in posredovanjem z omejevanjema ni statistično značilna, Pearson's $r = .201$; $p = .335$.

Osnova: Eden od staršev vsakega otroka, ki uporablja internet.

Nadaljnja poročila

- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., and Ólafsson (2011) *EU Kids Online Final Report*.
- O'Neill, B., Livingstone, S. and McLaughlin, S. (2011). *Final Recommendations. Policy Implications, Methodological Lessons and Further Research Recommendations*.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. and Ólafsson, K. (2011) *Risks and safety on the internet: The perspective of European children*.
- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V. and Livingstone, S. (2011) *Patterns of risk and safety online. In-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*.
- Lobe, B., Livingstone, S., Ólafsson, K. and Vodeb, H. (2011) *Cross-national comparison of risks and safety on the internet: Initial analysis from the EU Kids Online survey of European children*.
- Görzig, A. (2011) *Who bullies and who is bullied online? A study of 9-16 year old internet users in 25 European countries*.
- Garmendia, M., Garitaonandia, C., Martínez, G. and Casado, M.A. (2011) *Riesgos y seguridad en internet. The Spanish report*.
- Livingstone, S., Ólafsson, K. and Staksrud, E. (2011) *Social networking, age and privacy*.
- Sonck, N., Livingstone, S., Kuiper, E. and de Haan, J. (2011) *Digital literacy and safety skills*.
- Livingstone, S. and Ólafsson, K. (2011) *Risky communication online*.
- O'Neill, B., Grehan, S. and Ólafsson, K. (2011) *Risks and safety on the internet: The Ireland report*.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. and Ólafsson, K. (2011) *Risks and safety on the internet: The UK report*.
- O'Neill, B. and McLaughlin, S. (2010). *Recommendations on safety initiatives*.
- de Haan, J. and Livingstone, S. (2009) *Policy and research recommendations*.
- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L. and Ólafsson, K. (eds) (2009) *Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online*.
- Lobe, B., Livingstone, S. and Haddon, L. with others (2007) *Researching children's experiences online across countries: Issues and problems in methodology*.
- Lobe, B., Livingstone, S., Ólafsson, K. and Simões, J.A. (eds) (2008) *Best practice research guide: How to research children and online technologies in comparative perspective*.
- Staksrud, E., Livingstone, S., Haddon, L. and Ólafsson, K. (2009) *What do we know about children's use of online technologies? A report on data availability and research gaps in Europe*.
- Stald, G. and Haddon, L. (eds) (2008) *Cross-cultural contexts of research: Factors influencing the study of children and the internet in Europe* (plus national reports at www.eukidsonline.net).
- Paus-Hasebrink, I., Ponte, C., Duerager, A. & Bauwens, J. (in prep.). *Understanding Digital Inequality: the Interplay between Parental Socialisation and Children's Age Development*.
- Duerager, A., Duerager, S. and Paus-Hasebrink, I. (in prep.) *Protection versus Privacy*. In O'Neill, Staksrud, McLaughlin, (eds.) *Promoting a Safer Internet for Children. European Policy Debates and Challenges*. Nordicom.
- Chapters forthcoming in Livingstone, S., Haddon, L. and Goerzig, A. (eds.) *Children, Risk and Safety on the Internet*. Bristol: Policy Press:
Garmandia, M., Casado, M., Garitaonandia, C., Martínez, G. *Parental mediation and children's exposure to risks on the internet. Effectiveness of the different approaches*.
Paus-Hasebrink, I., Bauwens, J., Duerager, A. & Ponte, C. *Internet, parent-child relationship and socio-cultural differences*.
Pasquier, D., Simoes, J., Kredens, E. *Agents of mediation and sources of safety awareness: a comparative overview*.
- Duerager, A. (2010) *Measuring parental mediation of their child's internet use: Testing the reliability of a translated scale considering the parent's as well as the child's points of view*. *Cyberspace, Brno/Czech Republic*, 26.-28.11.2010.

EU Kids Online omrežje je financirano s strani Programa varnejši internet Evropske komisije za tri zaporedne faze dela od 2006 do 2014 za izboljšanje znanja o izkušnjah in praksah otrok in staršev v zvezi s tvegano in varno uporabo interneta in novih spletnih tehnologij.

Kot največji del aktivnosti je bila v letu 2010 izvedena raziskava v živo na domu, ki je z uporabo stratificiranega naključnega vzorca in metod samo-dokončanja za občutljiva vprašanja zajela 25.000 internetnih uporabnikov v starosti od 9 do 16 let in njihovih staršev v 25 državah EU.

Sedaj vključno z raziskovalci in zainteresiranimi stranmi iz 33 držav EU in zunaj nje omrežje nadaljuje z analizo in posodabljanjem baz za informiranje oblikovalcev politik.

Za poročila, ugotovitve ankete in tehnične informacije si oglejte www.eukidsonline.net